

Fyrtio dagar som skrev om konsthistorien

Berättelse

En ovanlig beställning

Allt började egentligen i januari 1906. Hilma af Klint och hennes fyra väninnor i gruppen "De fem" höll en av sina séanser, där de försökte få kontakt med en andlig värld. Under en sådan stund kände af Klint att hon fick en uppgift av en andlig ledare som hon kallade Amaliel: hon skulle måla den andliga världen i bilder. Hon tackade ja. Beställningen blev början på det stora verk som hon arbetade på i många år och kallade "Målningar till templet".

Senare samma år, 1906, tog af Klint ett steg som ingen annan riktigt hade tagit före henne. Hon slutade avbilda verkligheten. I stället för porträtt och landskap, som hon var skicklig på och kunde leva av, började hon måla cirklar, spiraler, blommor och stora fält av färg. Det var abstrakt konst, alltså konst som inte föreställer något verkligt.

Tio jättar på golvet

Det mest dramatiska ögonblicket kom hösten 1907. Då var af Klint 45 år gammal. I sin ateljé i Stockholm gav hon sig i kast med en serie inom det stora verket som hon kallade "De tio största". Namnet var träffande, för tavlorna var verkligen enorma. Var och en mätte 3,28 meter på höjden och 2,40 meter på bredden. De fick aldrig plats på ett vanligt staffli, så af Klint la ut de stora pappersarken direkt på golvet och arbetade böjd och krypande över dem.

De tio tavlorna skulle tillsammans skildra ett helt människoliv. De två första visade barndomen och hade en lugn, blå bakgrund. Sedan följde ungdomen i varmare färger som orange, med former som rörde sig snabbare och med mer kraft. Därefter kom mannaåldern, och till sist ålderdomen. På bara tio bilder ville hon fånga hela livets resa, från det allra första till det allra sista.

Ett rasande arbetstempo

Tempot var nästan ofattbart. af Klint upplevde att hon fick tydliga instruktioner inifrån, och hon målade varje tavla på ungefär fyra dagar. Hela serien om tio väldiga verk blev klar på omkring fyrtio dagar. Eftersom tavlorna var så stora och tunga kunde hon inte göra allt på egen hand, utan fick hjälp av två vänner ur sin krets, Cornelia Cederberg och Gusten Andersson.

De målade med tempera på papper. Tempera är en gammal färgteknik som af Klint kände till bland annat från en resa till Italien, där hon hade beundrat altartavlor i kyrkorna. Nu använde hon den uråldriga tekniken till något helt nytt och modernt. Resultatet var färgstarkt, mönsterrikt och olikt allt annat som målades i Europa vid den tiden.

En konst för framtiden

Det märkligaste av allt är kanske att nästan ingen fick se vad hon hade skapat. af Klint visade sällan verken för andra och var övertygad om att hennes samtid ännu inte var redo för dem. Tavlorna

rullades ihop, packades ner och blev liggande gömda i årtionden. Hon dog 1944 utan att ha fått någon stor uppmärksamhet för sin abstrakta konst.

Det skulle dröja länge innan världen förstod vad som hade hänt på det där ateljégolvet 1907. Flera år innan kända män som Kandinsky, Mondrian och Malevitj brukar sägas ha uppfunnit den abstrakta konsten, hade en svensk kvinna redan målat tio meterhöga abstrakta verk. När hennes konst till slut visades, bland annat vid en stor utställning på Guggenheimmuseet i New York 2018, blev hon världskänd. Då fick också delar av konsthistorien skrivas om. Och allt gick tillbaka till de fyrtio intensiva dagar då af Klint, på knä på golvet, målade tio tavlor som var större än hon själv.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en séans	ett möte där man försöker få kontakt med andar
andlig	som rör tron och själen, inte det materiella
en beställning	ett uppdrag att göra något åt någon
avbilda	göra en bild av något som finns på riktigt
en spiral	en form som snurrar runt och inåt
abstrakt	som inte föreställer något verkligt
ge sig i kast med	börja arbeta med något stort eller svårt
ett staffli	ställ som man har tavlan på när man målar
tempera	en gammal färgteknik som man målar med
en altartavla	en målning som står längst fram i en kyrka
samtid	de människor som lever på samma tid som en själv
ofattbar	så stor eller märklig att man knappt kan förstå den

Läsförståelsefrågor

- Hur uppstod beställningen som ledde till "Målningar till templet"?
 - Hon fick ett uppdrag av ett museum
 - Hon kände att hon fick en uppgift under en séans
 - Hon vann en tävling
- Vad innebar steget hon tog 1906?
 - Hon började måla fler porträtt
 - Hon slutade avbilda verkligheten och började måla abstrakt
 - Hon slutade måla helt
- Varför la af Klint papperet på golvet 1907?
 - Tavlorna var för stora för ett staffli
 - Hon gillade att sitta ner
 - Hon hade inget annat rum
- Vad skulle de tio tavlorna visa tillsammans?
 - tio kända byggnader
 - ett helt människoliv
 - tio olika länder
- Hur snabbt arbetade hon?
 - en tavla på ungefär fyra dagar
 - en tavla i månaden
 - en tavla per år
- Vad är tempera?
 - ett slags papper
 - en gammal färgteknik
 - ett namn på en tavla
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - af Klint fick hjälp av två vänner med de stora tavlorna.
 - Hon visade gärna verken för många människor medan hon levde.
 - Hon hade lärt känna tempera under en resa till Italien.
 - Hon målade "De tio största" före kända män som Kandinsky.
- Varför kan man säga att hon använde "en gammal teknik till något helt nytt"? (inferens)
- Vad menas med att "hennes samtid ännu inte var redo" för tavlorna? Förklara med egna ord. (inferens)

10. Beskriv hur färgerna och formerna förändrades genom de tio tavlorna, från barndom till ålderdom. (öppen fråga)
11. Varför fick "delar av konsthistorien skrivas om" när hennes verk till slut visades? (inferens)

Facit

1. 1. Hon kände att hon fick en uppgift under en séans
2. 1. Hon slutade avbilda verkligheten och började måla abstrakt
3. 1. Tavlorna var för stora för ett staffli
4. 1. ett helt människoliv
5. 1. en tavla på ungefär fyra dagar
6. 1. en gammal färgteknik
7. 1. ja b) nej (hon visade dem sällan för andra) c) ja d) ja
8. Exempel på svar: Tempera var en uråldrig teknik från kyrkornas altartavlor, men hon använde den till modern, abstrakt konst som ingen hade sett förut.
9. Exempel på svar: Det betyder att människorna på hennes tid antagligen inte kunde förstå eller ta till sig en så ny och ovanlig konst, så hon trodde att de skulle uppskatta den först i framtiden.
10. Exempel på svar: Barndomen var lugn och blå, ungdomen var varmare med orange och mer rörelse och kraft, och därefter följde mannaåldern och ålderdomen.
11. Exempel på svar: Man hade länge trott att kända män uppfann den abstrakta konsten, men eftersom af Klint gjorde det tidigare måste berättelsen om vem som var först ändras.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten är skriven i preteritum och fördjupar ett konkret, väl belagt ögonblick (arbetet med "De tio största" hösten 1907), vilket kompletterar porträttets översiktliga biografi. Öva gärna preteritum och berättande tidsuttryck (egentligen, senare samma år, då, sedan, därefter, till sist). Tema: skapande, inspiration, mod och sent erkännande. Lyft begreppen *abstrakt*, *tempera* och *samtid*. Visa gärna bilder av "De tio största" och låt deltagarna jämföra färgerna i livets olika faser.

Diskussionsfrågor

- af Klint kände sig styrd av en inre röst eller inspiration. Vad tror du driver människor att skapa något stort?
- Hon lämnade en trygg inkomst (porträtt som sålde) för en konst som ingen ville se. Hade du kunnat göra ett sådant val? Motivera.
- Tavlorna visar livets faser. Om du skulle välja en färg för varje del av ditt eget liv hittills, vilka skulle du välja?

- Är det ett misslyckande eller en framgång att skapa något storartat som blir uppskattat först långt efter ens död?
- **Skriv (4 meningar):** Tänk dig att du kliver in i af Klints ateljé 1907 och ser henne måla på golvet. Beskriv scenen: vad du ser, hör och känner.

Källor och faktagranskning

- Hilma af Klint – Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Hilma_af_Klint
- Hilma af Klint | Biography, Art – Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Hilma-af-Klint>
- Hilma af Klint Foundation: <https://hilmaafklint.se/about-hilma-af-klint/>
- Moderna Museet – About the artist Hilma af Klint: <https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/exhibitions/hilma-af-klint-2013/about-the-artist/>
- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (skbl.se): <https://www.skbl.se/en/article/HilmaafKlint>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Hilma af Klint föddes 26 oktober 1862 i Solna/Stockholm och dog 21 oktober 1944 i Djursholm efter en spårvagnsolycka. Hon utbildades vid Kungliga Konstakademien i Stockholm (examen 1887). Hon tillhörde gruppen "De fem", som hölls séanser inspirerade av teosofi. Hennes första abstrakta verk i serien "Målningar till templet" (Målningar för templet) inleddes 1906, flera år före Kandinsky, Malevitj och Mondrian. Hon bestämde att hennes verk inte skulle visas förrän minst 20 år efter hennes död; konsten fick stort genombrott bland annat genom Guggenheim-utställningen 2018–2019. Osäkerhet: exakt födelseort anges ibland som Solna, ibland som Karlbergs slott i Stockholmsområdet – båda förekommer i källorna.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.